

Coșmar la pătrat

Janet Nică

Deși sfârșitul romanului ne îndeamnă să interpretăm ce nu se poate interpreta, imaginația noastră înflorită „ca un cactus în deșert” este dusă de mână spre bordeiul unui sens, adevărat sâmbure de împărăție. Nonromanul este, sigur, roman. Florentin Smarandache, negând zahărul, afirmă, în loc, mierea. Romanul este, prin non-urile sale, un șoc tămăduitor. Rudele sale sunt, de departe, „Gargantua și Pantagruel” de Francois Rabelais și „Istoria ieroglifică” de Dimitrie Cantemir.

Grotescul, ironia, pamfletul și parabola sunt mortarul care leagă, în timp, aceste capodopere. Dar și deosebirile sunt semnificative.

În 1965, Mihail Bahtin, în megastudiul „François Rabelais și cultura populară în Evul Mediu și în Renaștere” avansează ideea că Rabelais contravenea normelor literare în vigoare într-o măsură mult mai mare decât Shakespeare și Cervantes, care nu încălcau decât canoanele înguste ale clasicismului. Imaginile rabelaisiene rămân, iremediabil, „neoficiale”. La Rabelais nu se găsește scamă de dogmatism, de autoritarism, puf de gravitate unilaterală, nici fulg de seriozitate mărginită.

Rabelais s-a hrănit cu carnea macră a literaturii populare care duhnea a răs sănătos, total, fără rid, fără încruntare.

Estetica literaturii a încercat să facă, neinspirat, din genul râsului popular medieval o specie a umorului schilod și trist al ultimelor patru secole. Rabelais a fost înghesuit, fără discernământ, în calendarul șlefuit al literaturii oficiale, făcut remorcă unor ideologii crispate.

Numai că Mihail Bahtin, cu sabia cuvântului, a făcut ordine în dezordine și bărbile filozofilor au început să gândească altfel.

Spre deosebire de „Gargantua și Pantagruel”, „Istoria ieroglifică” de Dimitrie Cantemir și „Nonromanul” lui Florentin Smarandache sunt pamflete, iau seriozitatea în serios și combat cu intenție. „Nonromanul” lui Florentin Smarandache se vrea o măciucă de bronz care dansează firoscoș în carul cu oale ale literaturii oficiale aflate în grație, grație marelui conducător. Acest nonroman nu este, prin urmare, ucenic la stăpân, nici Dinu Păturică arivist la curțile turnului de fildeș. La antipodul literaturii „pure”, abstracte peste poate, literatura lui Florentin Smarandache se înmiresmează cu sănătatea culturii populare, detronează absurdități, perorând absurdități, retează aripile icarice și dedalice, de șindrila, promovând aripi reale, viguroase.

Niciodată Florentin Smarandache nu se crede poet, nu se crede romancier, nu se crede dramaturg, dar inventează, cu program, poezia, romanul, teatrul. Numai că, destinderii literaturii populare, scriitorul îi opune, cu psihicul bătut măr, încrâncenarea, veghea fără duminică. Și, ca în culmea răzbunării, vrea să-l croiască pe croitorul care a croit haina.

Dincolo de ruine și moloz, Florentin Smarandache lansează, din dorința de a alcătui alfabetul noului spirit, plenar, manifeste peste manifeste, cântând prohodul, pe la colțuri și prin centre, încermenirii parmenidiene a formelor. Și, culmea, cheagurile se topesc, varicele literaturii dispar, tăpile noului spirit aleargă, vesele, prin iarbă. Negativitatea lui Florentin Smarandache produce, din „bube, mucegaiuri și noroi” ca la Arghezi, ordine și voie bună. Gusturile se anulează, suprapunându-se. Romancierul propune, din lehamite de „același”, alt gust.

Limbajul paradoxist stabilește un gen și o genă aparte. Sub tenta utopică a nonromanului se văd clar peștii în apă, mълul devine grăitor ca o alarmă de gradul zero și instructiv ca o bibliotecă. Wodania ascunde sub dune de cenușă jărăgai scăpărător, Hon Hyn și Hyn-oaia sunt preșurile care gândesc în locul unui popor fără cap. Satira vizează nu numai sus-ul, ci și jos-ul, nu numai creștetul ci și talpa țării.

Povestea deșirată e un coșmar cu monștri și căpcăuni, cu toată recuzita iadului. Culmea ironiei: un popor care a ținut piept unor imperii se teme de lozinci, de guturai verbal, de „guriști”, de pancarte și de discursuri. În Wodania, parafrazând un dicton celebru, „somnul națiunii naște monștri”. Poporul acesta, iubitor de adevăr din naștere, a înghițit, ca hipnotizat de ochiul Meduzei, decenii la rând, găluștile minciunii.

Deși realitatea dezvăluită de roman e crudă, expresia autorului este coaptă și răscoaptă. Romanul se dovedește a fi un râu incendiat de petrolul paradoxului, deliciul incomensurabil al minții. Hon Hyn, preș-ul țării, își începe ziua, cum altfel decât cu un discurs. Brațele lui și antebrațele, din cauza bătăii de metronom, i s-au umflat de varice. Eroul eroilor are insomnii în folosul bunăstării generale. Poporul său erau nevastă-sa și copiii făcuți prin vecinătăți topologice, „simetrici și parcă trași la rindea, adevărați oameni falși”.

Societatea multilateral nedezvoltată e la strâmtoare, ea călărește un cal care nu există și aleargă stând. Hon Hyn face totul pentru fericirea „tuturilor”. Totuși, fonfoismul – obiectivul major al omenirii – șchioapătă pentru că zidarii, calfele, tâmplarii, macaragiii, betoniștii, zarzavagiii și unchieșii se uită la minijupele fetelor. Parodia e în

toi. Abstracția ideologică salivează la fusta scurtă a corporalului primitiv și neinstuit.

Personajul crește, se umflă ca aluatul, devine extraordinar de excepțional. Dornic de confruntare, Hon Hyn pleacă la luptă. Dacă nu are inamici, și-i inventează, îi scoate din piatră seacă. Toți dușmanii refuză lupta. Hon Hyn se bucură că poporul său este un neam de rahat și nu-l înghite nimeni. Regula de bază a Babiloniei este supunerea iar recunoașterea se face prin diploma de Supus Fruntaș pe Țară.

Formulele de adresare spre prostime ilustrează zisa: „tel maître, tel valet”: „stimate animale domestice, onorabile vite încălțate și alte lepădături sociale!”

La fel ca în „Istoria ieroglifică”, „Nonromanul” este țara-grajd, patria celor care nu cuvântă: boi, vaci, cai, armăsari, iepe, cucuvele, bufnițe, viezuri, urși, oi, găște, motani, papagali, măgari, porcine, caprine, om-ime. Toate solemnitățile sunt făcute borș, tăiței, chisăliță, prin apelul la părțile de jos ale trupului, la excremente de tot felul. Asta în ciuda faptului că preș-ul țării vrea să materializeze totul prin idealizarea năzuințelor contemporane.

Romancierul rotunjește, printr-o întorsătură de carandaș, aventura exterioară a stăpânului cu aventura insolită interioară a acestuia. În ceafa nonromancierului se simte

răsuflarea lui Rabelais. Aflăm astfel că Hon Hyn fusese înscăunat ca stăpân absolut înainte de a se naște. Hon Hyn ieșea, rabelaisian și pantagruelic, din uterul metalic al mă-sii, se întorcea noaptea târziu, beat criță, cu câte o fetișcană, intra cu ea în burtă la mă-sa, făcea mizerie în mă-sa, scuipa în mă-sa, fuma în mă-sa.

Ajuns mare, trăiește pentru țară. Ca să aibă țara nu oameni ci muncitori, decretează creșterea natalității, ideologia ginecologică fiind ridicată la rang de prioritate națională. Și isteria începe. Copiii se nășteau gata-vorbitori și primul cuvânt pe care-l pronunțau era „fon-fo-ism”. Hyn însuși arbitra născările, să nu fie înșelat. Cincinalele economice se făceau, din devotament, în patru ani și jumătate iar nașterile, la loc comanda. Una născu la cinci luni o frumusețe de purcel, alta, mai chipeșă, la patru săptămâni, un adevărat hârciog. Toate femeile născură, din exces de zel și de ideologie, măgăruși, vițeluși, feți de plastic. O babă făcu o copilă de cauciuc pe care o luară marinarii pe vapor. O muierușcă borțoasă de doi ani făcu un băiețel cu antene și caschetă.

Ca-ntr-o lume urmuziană, prințesa Abadela născu chiar înainte de a rămâne însărcinată. Și asta pentru că țara avea nevoie de vite de muncă.

Hon Hyn nu e departe de Moș Teacă atunci când își înconjoară castelul cu jandarmi să

nu dea voie vreunei maladii umane să pătrundă la respectabila sa persoană și la irepetabila sa familie.

În tot acest timp țara mergea drept înaintea de-a-nderetele iar talpa țării „se căscase se lăbărțase scofâlcise descuamase jupuiuse sfarogise scochițise burdușise se coșcovise se scorojise”.

Fragmentul aduce aminte de acel „mămălicubrâncula” ardelenesc și de rabelaisiana descătușare: „îi smulse conciul și îi mototopipăciufugăurirărăfășidesfăpătrumpisese părțile rușinoase”.

Wodania, unde domneau prințesele Adabela și Baradela, era înconjurată de sârmă ghimpată, să apere sărăcia și minciuna, abuzurile guvernului.

Sufocați de dragostea înfierbântată a Statului, simțind că mor de atâta iubire, oropșiții cereau să iasă în străinătate să ia puțin aer.

Conținutul romanului este paradoxal. Stilul romanului este paradoxal pentru că realitatea e paradoxală. Mereu mai deștept cu cinci minute decât adversarul, romancierul face greșeli neeronate și, din eșec în eșec, reușește să se impună ca un mare scriitor, se refugiază în refugiu, regretă toate regretele și dă-i, și luptă, și luptă, și dă-i, pentru a fi învins, ca un eunuc scalpat de gânduri.

Banalul lumii parodiate și înfierate e ridicat la rang de rang. Niș Niș, lovindu-se cu

tâmpla de balustradă, a murit pentru patrie și a devenit erou al luptei pentru pace.

La fel, Hyn a fumat țara, n-a rămas din ea decât scrumul. Libertatea presei era aceea de a elogia până la cer meritele nemeritate ale conducătorului. Inflația cuvintelor devalorizează realul, acoperindu-l cu o crustă de nămol. Seniorul Hyn are libertatea „de a pălăvrăgi sporovăi flecări îndruga vrute (nu și nevrute) trâncăni, flecări tălălăi limbuți clămpăni clănțani cotcodăci”.

Nici un detaliu social nu-i scapă autorului.

Nu se pune bază pe orânduire, ci acid.

Corespondența era primită gata desfăcută ca să nu mai pierzi vremea cu dezlipitul și cu cititul. În noaptea intelectuală care cuprinsese Wodania nu se vedeau decât ochii ideologilor ca niște licurici.

Ascensiunea științifică se înfăptuia, semn al democrației, pe cale politică, iar căderea profesională tot pe cale politică se înfăptuia. Legea fundamentală era Pila iar tăcerea era ca mierea. Se desființase moneda iar combustibilul băubil și mâncabil se stratificase pe domenii: kent-ul, cafeaua, sticlele de coniac se duceau la doctor; vegeta, frunzele de dafin, piperul mergeau la asistente și infirmiere; florile și mărțișoarele la profesoare; bacșișul poposea în buzunarele frizerilor, vânzătoarelor, coafezelor; damigenele îi

cinsteau pe redactori; plocoanele, cadourile – pe editori iar votca pe tipograf; săpunul, spray-urile, parfumurile mergeau la secretare.

Hazul de necaz face ravagii. Strugurele copt, neajuns, pare aguridă. Locuitorii Wodaniei fac, efect al bunăstării, excursii în R.F.G. (Refugiul în Fundul Grădinii), în USA (Unde Stai Acum), în UDMI (Unde a dus Mutu Iapa).

Vocabularul economic tradus în exactitatea șublerului, a devenit șpagă, pile, șperț, mită, bișniță, speculă. Pentru egalitatea forțelor, binele se răsplătește cu un mare rău iar răul cu și mai rău. Egalitatea trăiește prin inegalitate iar egalitățile de drept prin inegalități de fapt.

Întreaga educație patrihoțică e centrată pe salvarea omului de la fericire, pe cultivarea neîncrederii între oameni. Singurele calități sunt defectele deschizătoare de drumuri înfundate. Toată crema societății a terminat-o Hyn, și-a făcut cu ea ghetele pline de noroi. Fiecare merită o slujbă după meritul pe care nu-l are. Tovarășii Fonfoneață, Fonfonescu, Fonfonache, Fonfoescu, Fonfoneanu, Fonfonicu sunt stâlpii care susțin prăbușirea. Țara e un imens azil de nebuni unde imnul național e „Foaie verde de dudău/O să fie și mai bine”.

De aceea, țărani au fost stârpiți odată cu omizile, proliferând, în schimb intelectualitatea fonfoistă: Afonfonela, Afonfonicu, Afonfonelu,

Afonfoneta, Afonfonae, Afonfonuță, Afonfonică, Afonfolică, Afonfoicu.

Ochiul luptei parodice nu scapă nici poliția, nici închisorile:”Pădurarul e domn printre tufe iar polițaiul e tufă printre domni”.

Hyn construiește deconstruind, din societate face nesocietate, din oameni, ne-oameni, pocește normalul după chipul și asemănarea sa, crește venitul național de la 50 la 3 dollari pe cap de locuitor, sporește recolta artificială de cereale, egalizează nedreptățile, întărește dezbinarea între state și iresponsabilitatea socială, face schimburi de nonvalori, stabilește corelația dialectică dintre național și internațional, dintre general și căpitan, corectează darwinismul, stabilind că românii se trag din pinguini pentru că trăiesc în frig, se hrănesc cu pește și bat din palme.

Autorul încalecă pe șa la sfârșitul coșmarului, nu înainte de ai trage în țepa ironiei pe colaboratorii, a căror sudoare a contribuit la apariția acestei cărți: Lector: Olga Orbu și Nelu Sclerozatu; Tehnoredactor: Acela Ciungu.

Machiavelli, Hobbes, Mandeville, Schopenhauer treceau drept scriitorii întunecați ai burgheziei, iar Marchizul de Sade și Nietzsche, scriitorii negrii care au răsturnat, copernician, povestea. Proza lui Florentin Smarandache e neagră, nu pentru că așa vrea autorul, ci pentru că situația e albastră. Scriitorul nu exagerează decât

pe ici, pe acolo, îngroșând liniile, făcând râu din pârâu și ocean din mare, scriitura conturându-se drept o aventură în cangrenă, reportaj din Vezuviul unui puroi.

Amărăciunea autorului trece în cuvinte iar, prin ele, în venele cititorului. Parcă pe de altă planetă, lumea pictată de Florentin Smarandache este chiar de pe planeta noastră, coșmar la pătrat eroare de pilotaj genetic, tumoare malignă pe ramul sevei. De data aceasta, omul nu înțelege că înțelege, ci înțelege că e în derută. În discurs, paradoxul e sărbătoare. Injectat în real, e ciumă.